

Marijan Sever:

Oranje.

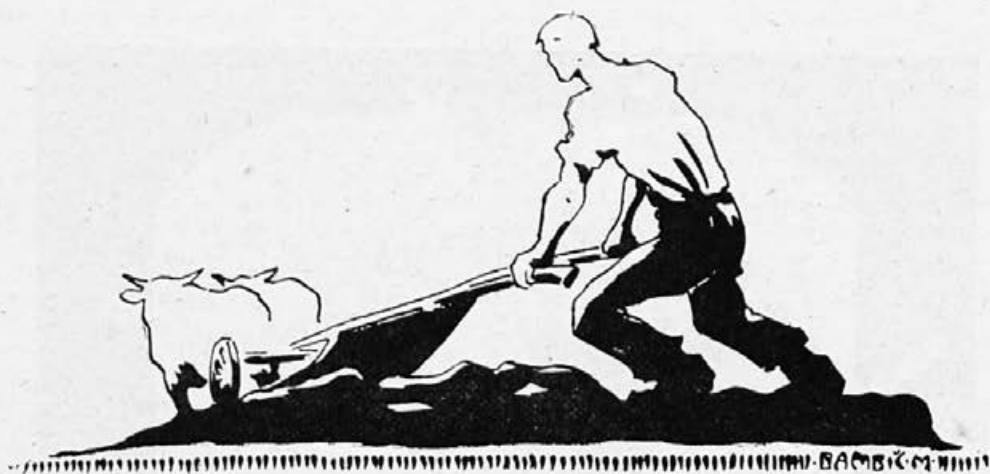
Sveže pomladno polje, solnca in pesmi polno. Od rjave, komaj zorane zemlje puhté in vijò se mastne sopare razgaljene grude kot v cerkvi dišeče meglice posvečenega virha.

Za parom voličev, priključen nad svetlim oralom kot mašnik nad kelihom zlatim, koraka zamišljeni kmet. Razumno krmari z drevesom kot ribič na barki s krmilom in črta brazdo na brazdo v to zemljo drhtečo, ki plodno telo mu ponuja za žlahtna semena.

Za njim pa zbira kričečih gavranov se družba in seje med vrste otrplih ličink in splašenih črvov prezgodnje končanje. To smrt je, ki vir je življenja za mlada semena prihodnosti boljših in lepših dni.

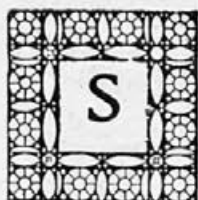
Kraj njive pa zre gospodinja z otrokom najmlajšim v naročju, ki ročke izteza za kmetom in venomer kliče po kruhu... po kruhu jutranjem, poldanskem, večernem, da dal bi moči kostem in telesu.

Pa bodo razrasle nogé se in roke, da morda enkrat, če vse gre po sreči, to dete hodilo za svetlim oralom bo tudi kot mašnik, ki s kelihom v roki se Bogu priklanja in svetu oznanja življenja vsevečno pomlad..

Janko Furlan

Novo življenje.

iv pajčolan je še vedno preprezal nebo.

Le par zlatih pramenov se je pritajeno vsulo na preksončno trato, kamor ni skoraj nikoli zavel ledeni sever, in takrat je dahnilo sladko opojno, a le za trenutek.

Samo vi ste uzrli zlate trakove in začutili skrivnostni vonj.

Zopet je zavelo iz neznanih daljin; božalo in poljubljalo je južne dobrave in živozelena sled se je izgubljala neznano kam.

Samo vi ste znali za njena pota in si pomenljivo pomežikali. Kdo naj bi bil vedel za vaše sanje, ko niste nikomur izdali bogastva svojih zakladov! Niti sebi se niste izpovedali!

Kot iz pravljичne daljine je privrel spev, tiho, boječe; tresel se je kot trepeče vaša dobra roka nad ptičjim gnezdrom in trepetal je kakor vaše nemirne sanje o zlati deželi, kamor vam ne dovoli neznana sila. Nič junaštva ni še bilo v spevu, nič samozavesti.

Le vi ste slišali plašno gostolenje in se obrnili v pravo smer; obstali ste in kot kazalec na uri nepremično stezali roko čez loko.

Le vaš pogled je nekaj šepetal.

Kmalu je dahnilo krepkeje čez vso zemljo, tja do najvišjega vrha, čez strmo sivo skalo, da je zažarelo modro nebo. V nedosežni višini pa je mlela ptica in le vi ste jo spoznali.

Tja za daljno goro, vso razžarjeno, sta bežala edina oblačka: dve kodrasti ovci sta hiteli na prvo pašo.

Vsi ste jima hoteli biti pastirji.

Zašelestelo je med vejami, razposajeni smeh je tresel dobro voljo in metal raz drevje rjave liste in še tisto noč je brstelo drobno vejevje.

Niste znali, če bi hiteli za nagajivo veverico ali za prvim martinčkom, ki je izza listja skušal vaše junaštvo, in že vas je zmotil glogov belin in vas speljal čez bistri potok, med vrbove mačice.

Sto povelj je vrelo iz vaših prs, da se niste razumeli, in ko ste se zagnali na vse štiri strani sveta in se nato zbrali na trati, ni vas bilo izpod cvetja spoznati, tako ste si bili enaki.

Razkošje je dihalo od vsepovsod in le vi ste se kopali v njem in sanjali le en sen o zlatih perutih. Zakaj ste — sami živi cveti — želeli pod nebo?

Takrat je zletel iz svojega skrivališča v temnozelenem bršljanu pevec ogljar, zasedel je najvišji vrh najvišjega debla, da je zakraljeval nad vso okolico in ne vedé zakaj in kdaj, se je zasanjal v lastno pesem.

Šele takrat je zapela vaša vrbova piščalka. Pel je junak ogljar, pela je vaša vrbova piščal, vse je pelo.

Kje so tiste globine, od koder je privrel tako krepak spev? Ali ste peli in rajali sebi, pisani trati, gozdu? Komu ste peli?

Komu ste tako razposajeno plesali do okrvavljenih nog in vas ni bolelo?

Povejte svojo povest!

In še vam ni zadosti. Bosonogi in gologlavi čakate z leskovko v roki, kdaj dobo krave zvonec.

Kolika je še vaša sreča in kako radi bi mi bili z vami v novem življenju!

Fran Žgur:

Kadar pomlad se zasmeje . . .

Kadar pomlad se zasmeje,
cvet puhí v zelene veje;
ptiček poje, kmelič orje,
a škrjanček v zarje morje
pohiti;

Bog uči ga pesmi zlate,
da jih raztočí čez trate,
hribe in ravní . . .

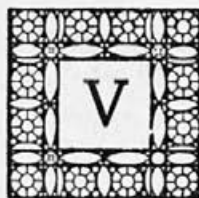
Jaz bi rad pa strička, črička,
rad bi vinca dva polička —
da bi ga, ko tisti starček,
v slavo božjo pil kozarček! —

Oskar Wilde :

Sebični velikan.

sako opoldne, iz šole gredoč, so se otroci hodili igrati v velikanov vrt.

Vrt je bil velik, samotni, pokrit z nežno zeleno travico; lepe cvetice so se kot zvezde svetlikale sem ter tja in vsake pomladi se je dvanajst breskev obleklo v cvetoč plašč, rdeč in bel, ter se na jesen napolnilo z debelim sadjem. Ptički so skakljali po drevesih in so prepevali tako prelepo, da so otroci večkrat prenehali z igro in jih poslušali.

— Kako smo srečni tu! — so si pravili med seboj.

Neki dan se je velikan vrnil. Bil je na obiskih pri Spaku iz Kornovalje in je preživel tam celih sedem let. Ko so leta prešla in je on povedal vse, kar je imel povedati, se je odločil, da se vrne v svoj grad. Komaj je došel tja, je videl dečke, ki so se zabavali v vrtu.

— Kaj delate tu? — je zakričal s trdim glasom. Otroci so zbežali.

— Vrt je moj, samo moj. Vsi morajo to znati, in ne bom nikoli nikomur dovolil, da bi se v njem zabaval. — Ko je to izrekel, je sezidal naokrog visok zid in postavil nanj tale napis:

Vstop je prepovedan
pod kaznijo preganjanja.

Bil je velikan — sebičnež.

Ubogi dečki niso več imeli nobenega mesta za igranje. Skušali so igrati na cesti, a bila je preveč prašna in polna kamenja.

Navadili so se, da so se po končanem pouku sprehajali pod visokim zidom ter se pomenkovali o lepem vrtu.

Pomlad je prišla in povsod so pognale cvetice ter so zapeli majhni ptički. Samo v velikanovem vrtu je bila še zima.

Ptički niso marali peti, ker ni bilo več otrok in drevesa so pozabila cvesti.

Nekega dne je lepa cvetka vzdignila svojo glavico iz trave, a ko je zagledala napis, je ob mislih na otroke postala tako žalostna, da se je sklonila spet k tлом in je vnovič zaspala.

Le sneg in led sta se veselila.

— Pomlad je pozabila ta vrt! — sta vzklikala. — Živela, bova tedaj vse leto! — Sneg je raztegnil po travi svojo veliko belo plahto, led je odel s srebrom vse drevje; povabila sta še veter Severnik.

Veter, ves odet v kožuhe, je dospel rjoveč in premetavajoč dimnike.

In je prišla tudi toča, odeta v sivo. Vsak dan je tri ure na dolgo bobnala po strehi gradu, razbila je mnogo korcev in zdivjala potem po vrtu; njen dih je bil leden.

— Ne morem razumeti, zakaj Pomlad tako okleva, — je govoril sebični velikan vsakikrat, ko je stopil k oknu in zrl na svoj beli, mrzli vrt. — Upajmo, da se vreme spremeni! —

Ali Pomlad ni prišla in še manj Poletje. Jesen pa je v vse vrtove prinesla obilo zlatega sadja, le v velikanovega ne.

— Presebičen je! — je dejala.

V velikanovem vrtu je večna Zima gledala, kako plešejo med drevesi veter Severnik, toča, led in sneg.

Neko jutro, ko je prebujeni velikan ležal še stegnjen na postelji, je začul prijetno godbo. Majhen škrjanček je pel pred njegovim oknom.

Tudi toča je nehala plesati nad glavo velikana in veter Severnik ni več tulil. Prijeten vonj je dospel do njega od odprtega okna.

— Končno je Pomlad prišla! — je vzkliknil in ko je stopil k oknu, je zagledal čuden prizor.

Skozi odprtino v zidu so otroci bili zlezli v vrt ter so splezali na vrhe dreves. Na vsakem je čepel en otrok in rastline, vse srečne, da so jih zibale, so se naenkrat pokrile s cvetjem in so ljubeče iztegovale svoje roke nad njihovimi drobnimi glavicami.

Samo v enem kotu še je stala Zima, v najbolj oddaljenem kotu, kjer je bil še en majhen deček, tako majhen, da ni mogel še splezati na veje nekega drevesa ter je zato ozirajoč se okoli grenko plakal.

Ubogo drevo je bilo še vse pokrito z ledom in snegom, veter Severnik je pihal in tulil nad njim.

— Splezaj, dete! — je pravilo drevo in mu ponujalo najnižje veje; ali dete je bilo premajhno.

Velikanovo srce se je omehčalo.

— Kako sem bil sebičen! — si je mislil. — Zdaj vem, zakaj ni Pomladi hotelo biti sem. Del bom sam tistega ubogega dečka na vejo drevesa, potem bom podrl zid in tako bodo moj vrt za večno zemeljska nebesa za te angelčke. — Skesan za vse, kar je bil dotlej storil, je stopil doli po stopnicah, odprl je ljubeče vrata in šel na vrt. Komaj so ga dečki zagledali, so zbežali in v vrt je prišla spet Zima.

Samo malo dete ni zbežalo, zato ker niso njegove oči, vse motne od prelilih solzá, mogle ugledati prihajajočega velikana. In se je velikan splazil do njega, vzal ga je ljubeče v naročje in ga postavil na drevo. To je v trenutku zacvetelo, ptički so prišli in zapeli, a malo dete je iztegnilo svoje ročice, objelo z njimi vrat velikana in ga vroče poljubilo. Ko so drugi dečki videli, da velikan ni več hud, so pritekli in je ž njimi prišla še Pomlad.

— Vrt je vaš, dečki! — je dejal velikan in je zgrabil velik kramp ter posul ves zid.

Ko so hodili ljudje opoldne na semenj, so ugledali v prečudežnem vrtu velikana, ki se je igral z otroci.

Ves dan so so otroci igrali in so se zvečer poslovili od njega.

— Kje pa je vaš mali drug, ki sem ga bil davi postavil na drevo? —

— Ne vemo! — so odgovorili dečki. — Najbrž je odšel...

— Recite mu, naj jutri pride točno o pravi uri. —

A so dečki povedali, da ne vedo, kje stanuje in da ga niso do danes nikoli prej videli.

Velikan je postal žalosten.

Vsako opoldne, po šoli, so se dečki prihajali igrati; ali malo dete, ki ga je velikan tako ljubil, se ni vrnilo več.

— Kaj bi dal, da bi ga videl! — je navadno govoril velikan.

Leta so prešla, velikan se je postaral in postal tako slab, da se ni mogel več igrati. Sedel je na velikem stolu, gledal igranje otrok in je občudoval svoj vrt.

— Mnogo lepih cvetic imam, ali otroci so najlepši moji cveti. —

Nekega zimskega jutra, ko se je oblačil, je stopil do okna. Sedaj ni več sovražil Zime, ker je znal, da je le spanje Pomladi in počitek cvetic.

Naenkrat si je pomencal presenečen oči in je pazljivo pogledal.

Prav gotovo je bila prečudežna prikazen.

Na koncu vrta je stalo drevo, pokrito z lepimi belimi cveti, pozlačenih vej, polno srebrnega sadja, in pod drevesom je stalo dete. Velikan je zdrknil po stopnicah ves blažen od radosti, preletel je v diru trato, stopil k detetu, a ko je bil blizu njega, se je njegovo lice pordečilo od jeze.

— Kdo se je drznil raniti te?

Na dlaneh detetovih rok sta bili znamenji dveh žebeljev in prav tako tudi na drobnih njegovih nožicah.

— Kdo se je drznil raniti te? — je ponovil velikan. — Vzel bom velik meč in ga ubijem. —

— Ne! — je odvrnilo dete. — To so rane ljubezni.

— Kako? — je vzkliknil velikan.

In ga je prevzel vsega neki sveti strah in je pokleknil pred malim Bitjem. Dete se je posmehljalo.

— Ti si mi dal enkrat igrati v svojem vrtu. Danes prideš v mojega, v nebesa! —

Tisto popoldne so našli dečki velikana mrtvega, pod drevesom, ki je bilo vse pokrito od belih cvetov.

Maksa Samsa :

Uspavanka.

Premerila luna že pol je neba,
iz dalje zaspani se zemlji smehlja,
daj, snivaj že, otrok moj zlati!

Otroka, ki siten ne spi še sedaj,
odnese gotovo mal škratek Poberaj
na pašo, kjer plešejo bratci.

Zakurili palčki so ogenj visok,
krog njega vrtijo zdaj drobnih se nog
tam gori ob gozdu na trati.

Kaj delala mama uboga poslej?
Jokala in žalostna bila bi brez mej,
če sinka bi vzeli ji škrateci.

Ksaver Meško :

Darovi.

(Iztočna priča.)

rišel je k modremu sultanu Saladinu eden njegovih namestnikov v širnem carstvu. Položil je roko na srce, priklonil se do tal pred mogočnim vladarjem ter govoril:

«Prišel sem se poklonit tvoji mogočnosti, da vidiš kako sem ti vdan in pokoren. V znak svoje pokorščine sem ti prinesel te le bisere. Blagovoli jih milostno sprejeti!»

In je podal, trepetaje pred mogočnim, gospodarju v dragoceni posodi biserov, ki so se lesketali, da je jemalo vid.

«Zadovoljen sem steboj, vezir, in tvoje darilo sprejemam. Pojdi v miru in gospodari mi pravično!»

Podkralj je šel, vesel, da je odnesel izpred mogočnega glavo na vratu.

Pa je prišel pred sultana trgovec, izmed najbogatejših v carstvu. Položil je roko na srce, poklonil se do tal pred mogočnim vladarjem ter dejal:

«Prišel sem te zahvalit, premo-gočni. Pod tvojim varstvom potujejo moje karavane mirno in nemoteno po vsem brezmejnem tvojem carstvu. V zahvalo za tvoje varstvo sem ti prinesel to le sabljo. Blagovoli jo milostno sprejeti!»

In je izročil sultanu damaščenko, ki se je blestela kakor morjé, kadar se odbijajo od njega solnčni žarki. Iz čistega zlata je bil držaj, z biseri neprecenljive vrednosti okrašen.

«Zadovoljen sem s teboj, Ibrahim, in tvoje darilo sprejemam. Pojdi v miru in Alah ti množi bogastvo!»

Trgovec je šel, vesel, da mu gospodar ni rekel:

«Pod mojim varstvom si obo-gatel. Oddaj polovico svojega bogastva v moje zakladnice.»

In je prišel pred sultana tretji podložnik, preprost beduin. Položil je roko na srce, malo nerodno se poklonil do tal ter rekel:

«Prišel sem pred-te, premo-gočni, da ti vidim vsaj enkrat v življenju prejasni obraz. Siromak sem, prinesel sem ti le vrečico datljev. A najlepší so, kar so jih rodila letos moja drevesa. S skrbjo in ljubeznijo sem ti jih nabral, v ljubezni ti jih darujem. Sprejmi jih tudi ti, premo-gočni, z ljubeznijo!»

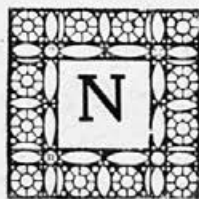
Tedaj se je razsvetlil sultanu obraz.

«Hvala ti, brat. Ti si mi daroval najdragocenejše — ljubezen. V ljubezni jo sprejemam.»

Ko so se okoli stoječi in beduin sam silno čudili, je dejal modri vladar: «Ljubezen daje ceno darilom. Ti si mi prinesel najdragocenejše — ljubezen!»

Kmet z onega sveta.

Bosanska pripovedka. — Priredila M. in K.

a nekem polju sta okopavala Turčin in Turčinka koruzo. Opoldne odide Turčin k studencu, da napoji konja. Turčinka se vsede v senco, da se odpočije. Tedaj sliši, da jo nekdo pozdravlja: «Pomozi Bog, žena!» «Bog ti pomagaj!» odvrne kmetica; «odkod prihajaš?» — «Od daleč, žena, prav z onega sveta!» — Tedaj se Turkinja začudi: «Moj Bog, ali si videl gori mojega sina Mujo, ki mi je umrl pred par meseci?» — Kmetič vzklikne: «I kaj pa, videl sem ga, saj je moj levi sosed.» — «Kako mu je, kako živi?» povprašuje mati vsa vesela in srečna. «Hvala Bogu, zdrav je! A se muči, ker nima denarja, da bi kupil tobaka in popil in plačal v veseli družbi čašico kave!» — «Ali se ti vrneš zopet na oni svet?» vprašuje vsa zavzeta; «ali ne bi mogel nesti mojemu sinu nekaj denarja, da se tudi on povese!» — «I seveda se vrnem gori, stopil sem na ta svet malo na ogled, a z vso silo me vleče zopet na oni. Denar pa mu prav rad nesem.» Turkinja steče vsa vesela k drevesu, kjer je mož vsled vročine slekel jopič, vzame mošnjo ter da ves denar, kar ga je bilo v njej, kmetiču, da ga nese Muji. Kmet vzame denar, ga spravi v nedra, pa odbeži ob potoku. Toliko da se skrije za grmičevje, evo ti Turčina, ki vodi konja od vrelca. Turkinja mu gre vsa vesela naproti in mu začne pripovedovati: «Da, znaš moj dragi! Tu mimo je šel zdaj kmet z onega sveta, pa mi je povedal o našem Muji. Dobro mu je, muči se le radi tega, ker nima denarja za tobak in črno kavo. Jaz sem mu dala ves denar, kar si ga imel pri sebi, da mu ga nese!»

Turčin naglo vpraša: «Kam je šel? V katero smer?» Ko mu žena pove, da je šel ob potoku, skoči brzo na konja, pa za njim ob potoku. Ko se kmet ozre in vidi Turčina za seboj, se spusti v beg. Pride do nekega mlina, teče v mlin in zakriči mlinarju: «Beži, za Boga, beži! Evo Turčina, da te poseka! Daj meni svojo kapo, tu imaš mojo, pa beži okolu mlina v hrib!» Mlinar, videč Turčina, ki dirja proti mlinu, se prestraši. Ker nima časa, da vpraša, čemu in radi česa ga poseče, da kmetu svojo kapo, se pokrije z njegovo in beži iz mlina v hrib.

Kmet se pokrije z mlinarjevo kapo, vzame malo moke ter se namaže po licih. Tako postane pravcati mlinar. V tem pridirja Turčin pred mlin, razjaha konja, vstopi v mlin in vpraša mlinarja: «Kam je šel tak in tak človek, ki je pravkar stopil v mlin?» — Kmet mu pravi: «Evo ti, glej ga, kako teče v hrib!» — Turčin vrže kmetu vajeti, rekoč: «Drži mi mojega konja» — pa jo udere za bežečim mlinarjem. Dolgo je sopihal za njim sem in tja med grmičevjem. Naposled ga ulovi in začne: «Kam si, pasja duša, dal denar, za katerega si prevaril mojo ženo, ter ga vzel, da boš nesel mojemu Muji na oni svet?» Mlinar se začne križati in rotiti: «Bog s teboj,

gospodar, a jaz nisem videl tvoje žene niti Muje, še manj pa denar.» Pol ure je preteklo prej nego sta spoznala, kako stoji stvar. Hitro stečeta k mlinu, a tu ni ne kmeta ne konja. Kmet je zajahal konja ter izginil brez sledu. Turčin cdide z dolgim nosom peš k ženi. Ko ga žena opazi brez konja, mu zakriči: «Človek, kaj si storil, kje imaš konja?» — On ji odvrne: «Ti si našemu Muji poslala denar, da si kupi kave in tobaka, jaz pa sem mu, draga, poslal še konja, da ne bo hodil peš.»

L. N. Tolstoj:

Dobrota.

Otroka *Maša* in *Miša* zidata pred hišo hišico za svoje punčke.

Miša (zavpije v jezi *Maši*): Ne tako! Ono drugo deščico daj! Kakšna prismođa!

Stara ženica (se prikaže na pragu, se pokriža in reče): Kristus jo izveličaj! To je angelsko srce: za vsakega je tako dobra.

Otroka prenehata z igranjem in jo gledata.

Miša: O kom govoriš?

Stara ženica: O vaši mami. Ona ne pozabi Boga. Usmiljenje ima z nami, nesrečneži. Glej, darovala mi je obleko, čaj, denar. Bog jo izveličaj! Vse drugače kakor tisti pagan: «Cela procesija vas je, ki beračite okoli!» a njegovi psi so prav tako hudobni kakor on....

Maša: Kdo je to?

Stara ženica: Tisti tam-le naspreti... Tisti, ki stanuje v državni zalogi... Oh, to je hudoben človek!... Bog mu bodi milostljiv! Hvala njej, dobri gospe, obdarovala me je, tolažila me je, revo... Kako bi živeli mi siromaki, če bi ne bilo takih ljudi? (Joče).

Maša (sliši): Kako je dobra!

Stara ženica: Zrasla bosta, otroka, a tudi vidva ne bosta zapustila nesrečnežev, zato vaju tudi Bog ne bo zapustil. (Se oddalji).

Miša: Zelo je nesrečna!

Maša: Jaz sem zadovoljna, da ji je mama dala.

Miša: Ne razumem, zakaj ne dajo, ko imajo. Mi nismo potrebni, a ona je...

Maša: Saj se spominjaš, kaj je rekel Janez Krstnik: Kdor ima dve obleki, naj eno daruje.

Miša: Ko bom velik, bom razdal vse.

Maša: Vsega ni mogoče razdati.

Miša: Zakaj ni mogoče?

Maša: A tebi kaj bo ostalo?

Miša: To mi ni mari. Vedno bodi dober in vsi bodo srečni.

Miša je pustil igranje. Šel je v otroško sobo in iztrgal list iz svoje beležnice; nato je zapisal nekaj nanj in ga vtaknil v žep. Na list je zapisal: «BODI DOBER!»

A. Černigoj:

Otroške risbe.

Priobčujem dve risbi, ki ju je napravil moj brat. Ima petnajst let. Njegov učitelj v osnovni šoli ga je imel za najslabšega v risanju in popolnoma brez daru za ta predmet.

Jaz, ki se že dolgo bavim z umetnostjo, ki jo ljubim in za katero živim, smatram brata za talentiranega. Zmožen je doživljanja in zaznavanja. Po opazovanju se mu ustvarijo predstave, in ko se jih zave, ko dobi misel, jo zna upodobiti v tej ali oni snovi.

Navedeni risbi sta lino-reza, ker sta delani na lino-lej. Linolej je mehek in se da rezati z dletom. Da se risba napravi, je treba imeti diela raznovrstne širine, za ožje ali širje vreze.

Linolej se pritrdi na leseno ploščo. Če ga namažemo s črno barvo in denemo vrhu papir, dobimo na papirju popoln odtis risbe.

Tako se risba

«tiska» v tiskarni. Čez linolej gre mehek valj, ki ima po sebi barvo. Ta pobarva linolej. Denimo sedaj na počrnjeni linolej papir, pa dobimo sliko.

Tiskarski stroj ne «tiska» torej le knjig (črk), ampak tudi «slika».

Stroj je namreč tako narejen, da najprej povalja z barvo črke in slike poleg črk, potem pa položi polo papirja vrhu. Na papirju dobimo natančen odtis vsega.

Prva slika nam kaže Kitajca. O Kitajcih čujem vsak dan, ker poročajo časniki o njihovi meščanski vojni. Moj brat je skušal pokazati vzrok vojni in je z nekaterimi potezami načrtal zadaj tvornico: zid, streho in dimnik. Iz dimnika valovi dim. Torej se tudi na Kitajskem naglo širi tvorniško delo, razmere pa so težje in težje. Zato je začel boj za kruh, začeli so upori in se razvili v vojno. Kitajski upornik je prišel v ospredje.

Druga risba predstavlja vlak, ki leti mimo drevja. Otroci so poleg in se ga veselijo. Vse je načrtano le z redkimi potezami, vendar kažejo vse doživljeno. Kakor je vse enostavno, je vendar razumljivo upodobljeno. Ali je predmet blizu ali daleč, to za otroka nima pomena. Risanja v bližini ali daljavi (perspektive) ne pozna. Glavno mu je da nariše, kar je doživel. Ni torej važno, kako nariše, ampak kaj hoče narisati.

Glavna mu je torej «misel». Zakoni pa, kako naj se riše, mu nič niso mari.

Če to pomislimo, vidimo, da šola s svojim «prostoročnim risanjem» samo ovira. Otrok naj doživlja in naj to uporablja. Šola naj mu ne ubija tega veselja in naj mu ne jemlje svobode. Kdor muči otroka z risalnimi pravili, mu bo samo zatrl veselje za risanje.

Posebno škodljivo pa je otroku risanje okraskov, kakor mu jih vsilimo. Otrok naj se razvija sam. Bistro naj gleda, naj misli in naj riše, kakor vidi in kakor ga veseli. Če ga bomo stiskali v vsemogoče okove, bo izgubil samostojnost in vsako veselje za risanje in upodabljanje.

Janko Samec:

Junak.

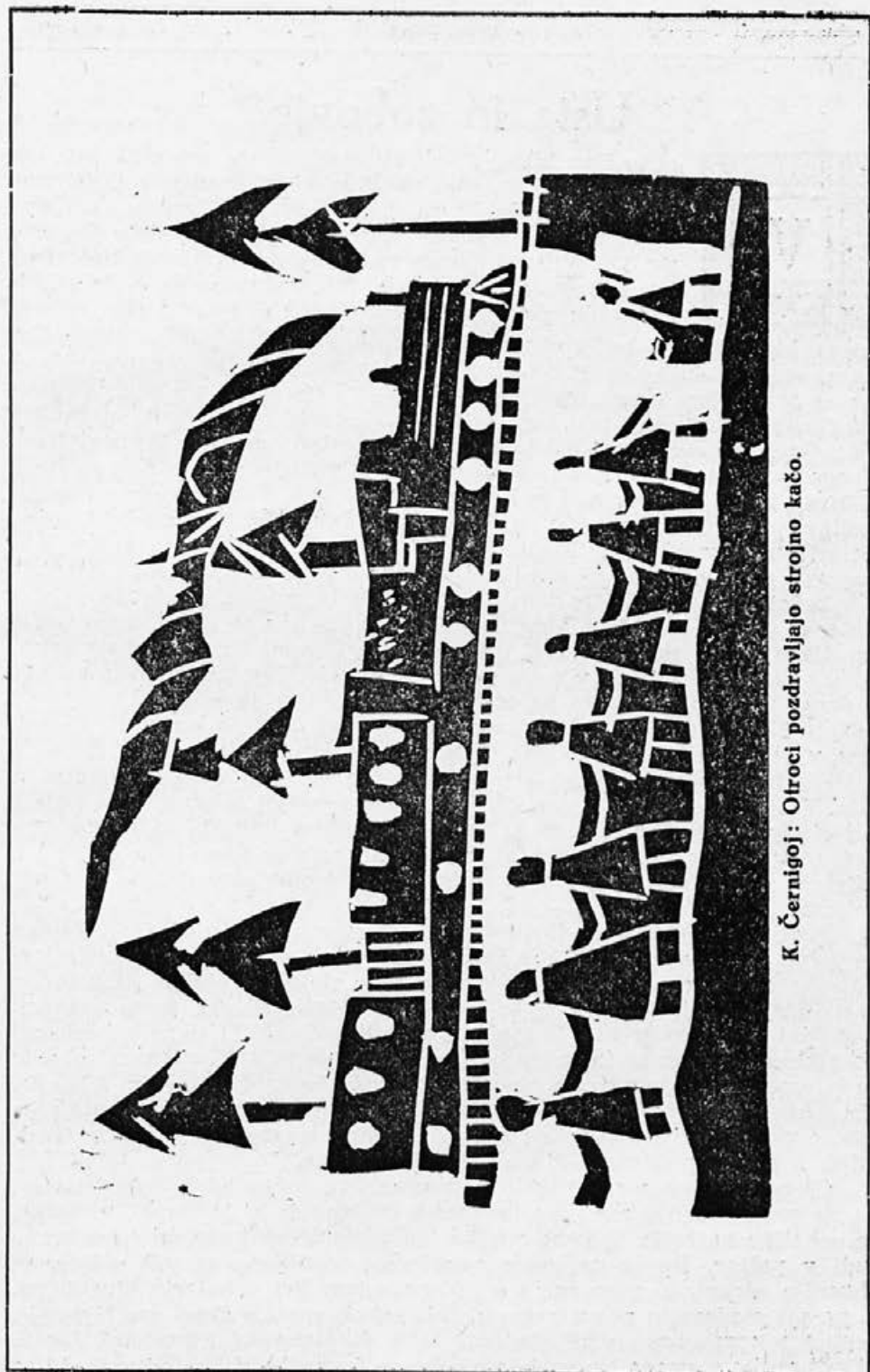
Kaj se ptiček je zbudil
in otresel perutnice,
da se zdi mi, kot da lil
dež bi zlati mi na lice? —

Kaj so angelci z nebes
Bogu pesemco zapeli,
da razlili čez in čez
so glasovi se veselji?

Ni zbudil se ptič drobàn,
niti nâme dež ne lije —
Otrok moj zre v beli dan,
iz oči mu solnce sije...

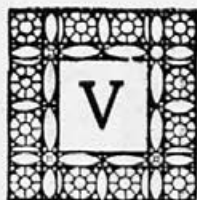
Niso še v jutranji molk
božja vratca se odprla —
Otrok gladen je kot volk
in kriči iz vsega grla...

Pridi, Bogec, in mu daj
skledo mleka belega,
da dorastel bode kdaj,
nam v junaka smelega!

K. Černigoj: Otroci pozdravljajo strojno kačo.

Usta in zobovje.

sako živo bitje, žival ali rastlina, se mora hraniti, da se razvija. Poznamo rastline, ki se hranijo z žuželkami na ta način, da jih zajemajo s svojimi listi in nato izsrkajo. V takih slučajih opravljajo listi isto delo kot usta pri človeku. Pri drugih rastlinah pa izsrkavajo listi svojo hrano kar naravnost iz zraku, korenine pa jo iz zemlje prevajajo po rastlinskem staničju. Imamo celo enostanična bitja, katera vsrkavajo svojo prehranjevalno snov kar naravnost skozi svojo stanično ovojno kožico. Le pri visoko razvitih bitjih opazimo, da se je poseben organ razvil v usta, skozi katera jim prehaja hrana v najrazličnejši obliki v telo. Usta tvorita v glavnem dve čeljusti, od katerih je zgornja trdno zvezana z ostalim ličnim okostjem ter je tedaj negibljiva, druga pa je na prvo pritaknjena le z močnim mišičjem ter je zato gibljiva. Čeljusti imajo posebno moč in so toliko pri živalih, ki se hranijo z mesom, kolikor pri onih, ki se živijo od rastlinske hrane, oborožene z zobmi, trdno priraščenimi v čeljustne kosti. Prve živali, ki so se z zobmi opremljene pojavile na zemlji, so bile ribe. Tudi pradavni ptiči so jih imeli.

Zobovje ima lahko različno obliko. Pes in mačka imata zobovje, s katerim grizeta in tržeta, slon ima okli, s katerima se brani, kače imajo izvoljene zobe, skozi katere prevajajo smrtonosni strup v svojo žrtev. Skoro vsi sesavci imajo v ustih več vrst zobovja, z enim režejo in sekajo, z drugim tržejo, s tretjim pa meljejo in lomijo svojo hrano. Po zobovju ločimo živali po družinah in spoznavamo tudi njihove lastnosti. Človek ima v ustih isto število in iste vrste zobovja kot žival.

Oblika in sestava zobovja je pri človeku od pradavnih časov ena in ista. Vendar pa vemo, da ima človek **dvojno zobovje**; mlečno, ki se pojavi pri otroku ob šestem mesecu in izpade po šestem letu, da dá mesto drugemu, stalnemu zobovju, ki se v človeku razvija skoraj tja do 30 let. Mlečnih zob poznamo 20, pravih pa 32, ki so paroma porazdeljeni med obe čeljusti.

Prvi štirje zobje v sredini čeljusti, dva zgoraj, dva spodaj, so dletasti in počez ostro nabrušeni. Ti so **sekači**, ker hrano sekajo. Na desni in levi od sekačev je po en **očnjak**, ostro naspičene stožčaste oblike. Za njim so razpostavljeni drug za drugim široko ploščati, tu pa tam zgrbljeni **kočnjaki**, ki hrano drobijo in meljejo. Zadnji kočnjak, ki se pojavi šele pri odrastlem človeku, se imenuje tudi «zob modrosti». O človeškem zobovju in čeljustih vemo tudi to, da postajajo od roda do roda manjše in šibkejše. Pri mnogih ljudeh se «zob modrosti» sploh več ne pokaže. To izpreminjanje zob se vrši zaradi tega, ker se je način prehranjevanja pri ljudeh v tisočletjih temeljito predrugačil in ločil od živalskega.

Človeški zobje niso v ustih razpostavljeni točno eden vrh drugega, kar je pri izpadanju zob posebno važno. Prosti zob, ki je izgubil vrstnika, se nekoliko naslanja tudi na soseda ter prihaja tedaj pri grizenju hrane tudi v poštev. Ko so se zobje popolnoma razvili, ne rastejo več ter se ohranijo zdravi, če ravnamo z njimi pametno. Pri nekaterih živalih pa, n. pr. pri glodavcih: zajcu, veverici itd., sekači rastejo skozi vse življenje, vendar se sproti brusijo pri glodanju tako, da niso nikdar predolgi. Živali, ki se hranijo z mesno hrano, imajo zobovje drugačne oblike od onih, ki se

živijo od rastlinske hrane. Prvim pravimo mesojedci, drugim pa travojedci. Če primerjamo zobovje človeka z onim mesojedcev, moramo sklepati, da bi se človek ne smel hraniti z mesno hrano. Tudi ni človeško zobovje podobno zobovju travojedcev. Veliko podobnost pa najdemo, če ga primerjamo z zobovjem nekaterih sesavcev, ki se žive od sadja, semenja, listja in korenin, kakor n. pr. opice. Tedaj bi se moral človek živeti od sadja in kruha. Zobovi so od čeljusti naprej pokriti s **sklenino**, kamor ne segajo živci, in je tedaj neobčutljiva. Če nas zob boli, vemo, da se je na sklenini izdolbla luknjica zaradi kislin, ki se tvorijo v nesnažnih ustih. Pod sklenino imamo na zobu **zobovino**, po kateri so razpredeni zobni **živci** in je tedaj občutljiva, če pride v stik s hrano. Vsaka hrana ne deluje na odkrito zobovino v isti meri, n. pr. sladkor je sestavina, ki jo močno razdraži. Ker nas pa včasih zaradi drobne luknjice v enem zobu boli vsa čeljust, sklepamo in je tudi res, da so živčne vejice, ki segajo v vsak zob posebej, razrastki enega samega živca in nas tedaj zaradi enega samega dela boli ves zobni živčni sestav.

Zobovje živali in divjakov oboli redkokedaj. Drugače je pri človeku in tudi pri domačih živalih. Pri teh ni zobovje zadosti krepko in so lahko temu različni vzroki. Glavni bo pa menda ta, da se zobovje v mladosti ni moglo dobro razviti. Če otrok nima materinega mleka in uživa neprimerno hrano, se mu tudi zobovje ne more okrepiti. Tudi ne smemo zob puščati v nemar in je zelo nespametno, če se bojimo z njimi zagrizti trše reči. Zakon narave je, da ud, ki ga ne uporabljamo, sčasoma oslabi in celo tudi odpade. Zato ni potrebno, da vsako jed režemo z nožem, ampak bo dobro, če samo zobovje opravi to deelo. Usta moramo imeti vedno izprana in čista, posebno po noči. Drugače se nam v njih s čudovito naglico pomnožijo glivice, ki tvorijo posebno mlečno kislino. Ta pretaplja skleninasto snov in tako uničuje zobovje. Z zobnim praškom, ki ga na krtačici raztegnemo po zobovju, uničujemo v ustih vse glivice in tudi vsakršno kislino. To opravilo moramo izvršiti vsako jutro pred jedjo in vsak večer po jedi. Zobni prašek je boljše čistilno sredstvo kot pa vsakršna zobna pasta ali tekočina. Z njim tudi preprečimo, da se nam na zobovju ne dela zobni srež, ki odvzame zobu sleherni blesk.

Se pred petdesetimi leti je bila utrjena med ljudmi vera, da je sladkor škodljiv za zobovje otrok. Veliki Anglež Herbert Spencer pa je bil nasprotnega mnenja in danes vemo, da je sladkor eno naših najboljših hranil. Mi vemo, da se ves škrob, ki ga zauživamo, izpreminja v sladkor prej nego prehaja v človeško kri. Tudi izhaja dobra polovica človeških sil iz pretvarjanja sladkorja v človeškem telesu. Zato lahko razumemo strast, s katero segajo otroci po sladkorju in vseh sladkih rečeh, ker jim je to za tvoritev telesne toplote nujno potrebno. Seveda moramo pri tem vedno paziti, da ostanejo otroška usta po zaužitju sladkorja tudi — čista.

Pravijo, da je človeško življenje, večni boj pa je le trda šola, kjer v vsakdanjem delu in spoznanju raste človeštvu zlahkni sadovi napredka.

Zemlja je kakor mati. Tudi ko si zabil nanjo, te bo ob poslednji uri vse odpuščajoča in ljubeča vzela v svoje naročje.

Čudo na nebu.

Vsako jutro ga uzremo, ko se prikaže od vzhoda za gorami in gre nad nami svojo pakrožno pot, da se na večer potopi tam nekje za morjem kakor velika, krvavo rdeča zvezda na nebu, ker je vir vsega življenja na zemlji in vzrok vsakršne izpremembe v zraku. Daje nam svetlobo in toploto, a je vse to le majhen drobec velikanskih množin luči in gorkote, ki jih sonce izžareva v neskončnem prostoru svojega zvezdnega sestava. Znamo tudi, da bi sonce moglo ogrevati in osvetljevati ž njima ogromno število 2.000.000.000 takih zvezd, kakor je naša zemlja. Če primerjamo zemeljski premer s solničnim, vidimo, da znaša drugi nekako 1.391.785 km, zemeljski pa le 12.872 km. Brzovlak, ki bi tekel z brzino 100 km na uro, bi predrdal pot okrog zemlje v dobrih 16—17 dnevih, na solnco pa bi moral sopihati 5 let zaporedoma, prej nego bi ga obšel. Še bolje se predstavimo velikost solnca, če pomislimo, da bi iz njega lahko zmesili milijon zemeljskih obel in še bi nekaj drobiža ostalo. Če pa primerjamo sonce in zemljo po gostoti (masi), ne najdemo več tako velike razlike. Sonce je samo 300.000 krat težje od zemlje, ker je še v plinastem stanju, medtem ko se je zemeljska masa že zgostila ponekod v trdno, drugod pa v tekoče telo.

Temperatura solnčne toplotnosti je velikanska in jo cenijo učenjaki od 4000°—6000°. Če pomislimo, da nam je mogoče s pomočjo elektrike ustvariti šele toploto 3800°, si lahko predstavljamo, kaj bi se zgodilo z zemljo, če bi na njej zavladala strašna sončna vročina. Vse, kar je na zemlji trdnega in tekočega, bi se izpremenilo v pline, ki bi goreli in se svetili prav tako kakor solnčni.

Glede razdalje zemlje od solnca vemo, da ta ni enaka niti dva dneva v letu, saj se zemlja ne giblje okoli solnca v krogu, ampak leti okoli njega v pakrožni smeri. Srednja zemeljska razdalja od solnca meri nekako 1.500.000 kilometrov. Vkljub temu pa je neki zvezdogled dejal, da mi takorekoč čepimo v bližini solnca. Seveda je pri tem mislil na druge zvezde v našem solničnem sestavu. Zdaj si lahko predstavljamo, v kake nedosežne daljave sega vesoljstvo. Če bi se mi z zemljo vred oddaljili od solnca tako daleč, kakor so nekatere zvezde, bi ga videli nad nami brleti kakor majhno zvezdico, ki bi nam ne mogla več dati ne svetlobe ne toplote. Ako bi pa sonce in zemlja naenkrat sprhnela v nič, bi to pomenilo za vesoljstvo, da sta dve drobnji lučki nekje ugasnili. Tedaj moramo sklepati, da so besede «majhen, velik, kratek, dolg» le priložnostne besede, ki veljajo le za nas, ne morejo pa veljati za velikosti in razdalje v vsemeru. Najmanjša celica živega bitja je ogromna po velikosti v primeri z njenim najmanjšim delom, ki mu pravimo atom; istotako je naše telo velikansko z ozirom na velikost celic, ki je iz njih sestavljeno in jih štejemo na milijone. Zemlja je tudi neizmerna, če jo primerjamo z velikostjo našega telesa; sonce je pa spet ogromno, če ga primerjamo z zemljo. A je sonce vendar majhno, prav majhno, kakor hitro ga primerjamo z vesoljstvom, ki je za nas vidno. Ta košček vsemera pa je tak, da bi svetloben trak moral bežati po njem na tisoče in tisoče let, prej nego bi ga prehodil od konca do kraja. Vemo pa, da je košček vesoljstva, ki ga mi vidimo in ki ga lahko raziskujemo z daljnogledi, le neznamen del prostorne neskončnosti, katera se širi nad nami v vse smeri. V tem, za naš razum neizmernem prostoru je

postavljen, zraven drugih, tudi naš solnčni sestav, v katerem se vse giblje in vrti le po enem in istem zakonu, kakor po tvornicah v pasove vklenjeno kolesje, ki ga goni le en parni stroj. Središče našega solnčnega sestava je solnce.

Na njem je že slavni Galilej leta 1611 odkril s pomočjo daljnogleda neke temne madeže, ki se dan za dnem pregibajo v eno in isto smer čez njegovo površino. Ti madeži so včasih tako veliki, da jih lahko opazimo tudi s prostim očesom, ako pogledamo na solnce skozi okajeno steklo. Pot, ki jo napravijo od enega kraja solnčnega lica do drugega, traja približno 12 do 13 dni, na kar izginejo, da se zopet po 12. ali 13. dneh prikažejo na nasprotni strani. Pa tudi obliko menjujejo ti madeži na svoji čudni poti. Ko so sredi solnčnega lica, so lepo široko raztegnjeni. Pri krajeh pa se venomer ožijo, da se nam vidijo kakor podolgaste sence. Iz tega so učenjaki sklepali in tudi dokazali, da se solnce giblje venomer v eno smer okrog svoje osi. Opazili so tudi, da se madeži prikažejo vedno le severno in južno od solnčnega ravnika. Skoraj nikdar, ali poredkoma jih je najti na ravnikovi črti, oziroma na solnčnem južnem ali severnem tečaju. Nekoč pa se je vendar zgodilo, da se je madež prikazal točno na ravniku in drugi pa na enem tečaju. In se je pokazalo, da je madež na ravniku opravil svojo pot od solнца proti vzhodu v krajšem času nego njegov drug na tečaju. Iz tega so učenjaki zopet sklepali, da se solnčna masa ne giblje povsod z enako hitrostjo. To pa nam zopet kaže, da se solnčni plini ne hladijo in gostijo povsod enakomerno, ampak na nekih mestih prej, na drugih spet kasneje.

Glede barve solnčnih madežev vemo, da so temnejši od druge solnčne snovi. Kaj so prav za prav, ni še dognano. Morda so to posebni plini, ki se zbirajo tu pa tam na solnčnem površju, morda kaj drugega? Bog ve!

Opaziti pa je, da se število madežev v teku dvanajstih let izpreminja. Začetkom narašča potem pa spet pada in to se vrši zapovrstjo v tem razdobju. Imajo tudi vpliv na magnetno iglo, kar bi kazalo, da so ti madeži le posledica nekih notranjih izprememb v solnčnem telesu. Opazovanje solнца ob njegovem mrku, takrat tedaj, kadar se luna postavi točno med zemljo in njega, je pokazalo, da so okoli solнца nekakšni živi, plameneči jeziki, sijajno rdeče barve. To bi pomenilo, da solnčno površje ni morda mirno, ampak da v njem vse žehti in žari, da so tam nekaki ognjeni viharji, ki še presegajo silovitost naših zračnih izprememb. Gibanje teh krvavih jezikov je za naše oko sila počasno in ga je mogoče izpoznati le po večurnem opazovanju. Ko so skušali izmeriti dolgot nekaterih teh plamenečih jezikov, so namerili nekaj takega, kakor je dolžina desetkratnega zemeljskega premera. Ti jeziki - plameni se tržejo s strašno silo od solнца, žarijo in spet ugašajo. Trideset let bo od tega, kar so videli po dvournem gledanju, da se je tak plamen pognal 500.000 km v zrak od solнца, se tam prelomil in izginil. Hitrost njegova je znašala 90 km na sekundo.

O solnčni luči in toploti menijo naši učenjaki, da sta le posledica trganja od solнца drobnih delčkov električne sile, in mi pravimo tem delčkom elektroni, ki šele pomagajo ustvariti atom.

Če jih pa vprašamo za starost solнца, bomo od učenjakov izvedeli, da je ono preživelo do danes šele nekako polovico svojega življenja, dasi je že staro mnogo tisoč, da, celo milijonov let. Kako pa so učenjaki to izvedeli? Vsaka zvezda ima svoje razvojne dobe kakor človek. Najprej je mlada in

sveti z lepo, belo lučjo; potem stopi nekako v srednja starostna leta, takrat sveti z bolj rumenkasto svetlobo, kakor dandanes solnce. Kasneje se začne starati in postane njena luč temno rdeča, dokler popolnoma ne ugasne in je potem le mrtvo, mrzlo telo, tako kakor je zemlja, na kateri živimo mi.

Ksaver Meško:

Otroci se igrajo skrivanko.

Ste vsi že skriti? — Pa se zbudim.

Začuden v beli svet strmim:

Le kje je naša Milica skrita?

Na postelji ni je. Pod posteljo spi?

Mordá je v mamin plašč tu zavita?

Mordà se v omari zaprta solzí?

Mordá so celó jo stlačili v peč?

A tam nam zgorí — ne bo je več!

Aha! Skoz zaveso tam nosek molí.

Hop! Zdaj si vjeta — že zmaj te drži.

A takega zmaja se nič ne bojim.

Ta me ne požre; se mu le smejim

Težkó že žmerim. — Zdaj se prebudim.

Začudena v beli svet strmim:

Le kje je danes naš Tonček skrit?

Mordá je — ptiček — skoz okno zletél?

A kaj, če je — krt — kam v zemljo zarit?

Mordá je zlezal celo pod tla?

A kaj če ga s škornji stric pomandra?!

Aha! Izpod zofe se smeji.

Hops! Zdaj si vjet — policaj te drži...

Ah, tak policaj, ki nima mustač,

ne straši me nič. — Deklič je pač!

Težkó že žmerim. — Zdaj se prebudim.

Začudena v beli svet strmim:

Le kje je danes Milanček naš?

Da snedel ga volk je, sanjala sem baš.

A — tu si? — Pa nisi nič se skril?

Pa rad ti z nami norce bi bril?

Kdo šel se bo s tabo igrat?

Kdo šel te, če skriti se nočeš, iskat?

Na smeh se ti razteza obraz?

Zajokal bi rajši — ti igroskaz!

Z R N A.

Ali alkohol greje?

Ko človek alkohol zavžije, alkohol v njem nekako zgori in žene kri k površini telesa. Pri tem se razširijo žile, zlasti najmanjše žilice, ki vodijo h koži. Ker prihaja več krvi proti površini, ima človek občutek toplote. Ako pa istočasno merimo telesno toploto s toplomerom, pokaže toplomer, da se telesna toplota zniža včasih tudi za več kot 1° C. Kri, ki prihaja proti površju, se namreč hitreje shladi in z njo vse telo. Občutek, da nas zavžiti alkohol greje, nas torej vara, kajti alkohol v resnici telo ohlaja. V tem je vzrok, da pijanci pogosto zmrznejo in da v severnih krajih najlažje prenašajo mraz oni, ki se popolnoma zdrže alkohola.

Bolezni.

Malo ljudi umre radi starosti, večina pomrje radi bolezní. Bolezní si nakopljejo tudi popolnoma zdravi ljudje in trdni. Največkrat se to zgodi po njih lastni krivdi. Bolj in bolj prodira prepričanje, da si bolezní nakopljejo vsled svojih nespametnih navad, ki jih nimajo niti živali niti rastline. Jemo, ne da bi bili lačni, pijemo slabe pijače, se naslanjamo s slaščicami, ki nam pokvarijo želodec. Alkoholnih (vpijanljivih) pijač večina živali niti pokusiti ne mara. Živimo v zaprtih, temnih prostorih, ki nimajo dobrega zraka, da, celo dim si narejamo in ga vdihamo. Skratka: počenjamo vse mogoče stvari, ki so zgrešene. Kazen za to je pa bolezen. Ko bo človek pametneje živel, bo manj podvržen boleznim.

Zakaj se voda razprši na oljnatem krožniku?

Zakaj se olje in voda ne mešata? Ker se delci vode drže trdneje med

seboj kot bi se držali oljnih delcev. Voda se pa ne drži pretrdno skupaj in se povsod razlije. Le na oljnatem dnu se ne more razliti: prši se v kapljice. Vzrok je olje. To hoče vedno na vrh. Zakaj? Ker je lažje od vode. Ko sili na vrh, razdeli vodo v kapljice in pleza po njih. Ovije jih in jim brani, da bi se združile med seboj.

Moč solnca.

Nekatera živila nam dajejo gorkoto. Posebno sladkor je dober kurjač v telesu. Učenjaki so mnogo ugibali, odkod bi prišla sladkorju gorkota, ki jo oddaja, kadar se spreminja v našem telesu. Pravijo, da ima sladkor svojo moč od solnčnih žarkov, ki jih je vsrkal sladkorni trs ali sladkorna pesa, ko sta še rastle na polju.

Zakaj so pene bele?

Voda je prozorna, to je znano, pene pa so bele — zakaj? Mirna voda prepušča svetlobo. Če pa vodo mešamo, se tvori nešteto malih delcev. Vsak teh le delcev bi sam zase tudi prepuščal svetlobo. Toda ti delci prepuščajo svetlobo vsak v drugo stran ali smer. Ker so delci eden poleg drugega, se svetloba zadeva v enega in drugega. Pravimo, da se svetloba lomi. Svetloba solnca pa je bela, če se vsa lomi ali odbija; zato se tudi pene vidijo bele.

Enako je s snegom. Sneg je sestavljen iz nešteti delcev vode, ki so se strnili radi mraza. Pravimo jim tudi kristali. Ker so kristali tesno eden poleg drugega, odbijajo med seboj belo svetlobo, zato vidimo, da je sneg bel.

Kaj je najlepše na svetu?

Kar je lepo ni vselej lahko določiti, ker so mnjenja zelo različna. Še težje je

splošno izreči, kaj je najlepše na svetu. Pred leti je švedski časopis «Dagens Nyheter» razpisal natečaj, da vsakdo o tem kratko odgovori po svojem mnenju. Došlo je mnogo odgovorov. V 1025 odgovorih je bilo rečeno, da je najlepše «solnce», za njim se pa omenja priroda v različnih barvah. Prvo nagrado je dobil mlačenič, ki je odgovoril «materine oči», drugo pa oni, ki je dejal, da so najlepše «sanje o onem, česar ne moremo doseči.»

Pred 1000 leti.

Iz sledečega vidimo, kako so hrepneli ljudje pred približno 100 leti po tem, da bi znali brati. V Dolenji vasi pri Ribnici je umrl star. cerkovnik in župnik je poklical v silo mladeniča svojega sorodstva z Gorenjskega, da bi strežal pri službi božji, dokler ne dobi drugega cerkovnika. Ko so videli ljudje, kako bere mladenič pri sv. maši iz knjižice, jim je bilo silno všeč. Vsled tega so zaprosili župnika in fanta, naj bi učil njih otroke brati. Hitro je dobil župnik iz Ljubljane nekaj tablic in mladenič je začel v župnišču šolo; privrelo pa je otrok in odraslih toliko, da je bila soba natlačena in jih po pet in šest gledalo v eno tablico. Toda že šesti teden so fanta poklicali domov in šola je morala nehati.

Zakaj je po dežju toliko žab?

Žabe so dvoživke, to se pravi, živijo na suhem in v vodi. Vedno pa imajo rade vlago. Zato jih ob suši tudi ne drži na površju in če ne morejo drugam, se skrijejo vsaj v vlažno zemljo, med kepe in v blato. Če ni dežja je zanje tudi malo hrane, saj se preživljajo najraje z žuželkami, črvi in drugimi malimi živalicami. Žabe pa imajo (kakor druge živali) glavno opravilo, da si iščejo živež. Dokler so v skrivališčih, morajo tudi stradati. Kakor hitro pa pride dež, jih požiivi in zvabi na prosto. Po travi se tedaj vse giblje, vse leze sem in tja. Žabe imajo zdaj priložnost, da se nakrmijo, ker laže opazijo žuželke, če se premikajo in če jih je dosti. Tudi one pridejo na sprehod, posebno proti večeru, ko jih je težje opaziti.

Izreki.

1. Žganje pomori jih več, kakor kuga, glad in meč. Jos. Stritar.

2. «Pijanec ima oči, pa ne vidi, ušesa ima, a ne razume, noge ima, vendar ne more hoditi; res, oči ima, ki jih včasih obrača kakor leščerbe, a mu vse drugače kažejo — tako, da ima stole za otroke, okna za vrata, gnoj za posteljo!»

Sv. Bazilij.

3. Pijančevanje je mati vseh zločinov in hudobij. Zmede glavo, občutke in jezik, se vrže pogubno na vse telo. Najprej mu podleže sramežljivost. Pijančevanje trati čas, je sramotna bolezen, mori нравnost, je nečast življenja in poguba duše.

Sv. Avguštin.

4. Ropar zahteva denar ali življenje, — alkohol pa zahteva denar in življenje.

Prerod.

5. «Tekom nedolge vrste let, kar delujem kot zdravnik na deželi, sem videl mnogo lepih kmetij, ki so propadle vsled alkohola.»

Dr. V. Novotny.

6. «Ko bi hoteli delavci nestete vsote, ki jih izmečejo za žganje, shranjevati, bi v dvajsetih letih lahko pokupili vse tovarne, v katerih sedaj delajo.»

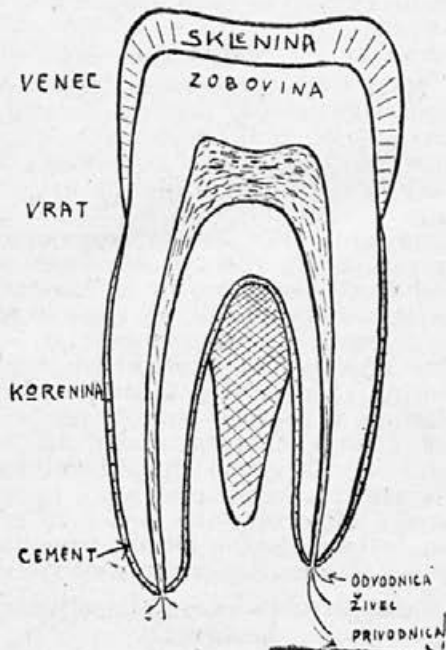
Prijatelj ljudstvá v Belgiji.

8. Grd je pijanec, a sedemkrat grša je pijanka.

Nar. pregovor.

9. Vrč za vodo stori človeka starega in modrega.

Nemški pregovor.

K spisu „Usta in zobovje“ na str. 134.

KOTIČEK.

Dva brata.

Živel je v nekem gradu kralj, ki je imel dva sina. Kmalu je kralj umrl, sinova pa sta si že znala pomagati. Čez nekaj dni se je starši sin Jakob napolil čez tri gore. Ko je prišel čez prvo goro, je srečal staro ženo, ki je nosila na ramenih malo vrečico. Jakob jo pozdravi in hoče iti dalje; a žena ga ustavi, mu poda iz vrečice malo piščalko in mu reče: «Kadar boš v nesreči, zapiskaj na to piščalko in dva velika psa te rešita.» Jakob se ji zahvali in gre dalje. Ko pride do druge gore, vidi polno skalovja in med skalovjem precej veliko luknjo. Gre do nje in vidi v njej malega dečka, ki se je jokal. Jakob ga vpraša: «Zakaj se jočeš?» Deček mu reče: «Tukaj se ni treba ustavljati, ker kraljujejo tod same kače.» Med tem se sliši med skalovjem šumenje kač. Že se je kača ovila okoli Jakoba, a on zapiska na svojo piščalko in psa ga rešita. Drugi dan je že prišel do tretje gore. Tam je videl malo krčmo. Šel je v njo in vprašal za stanovanje.

Mlajši sin Andrej pa se je napolil v druge kraje. Prišel je v veliko deželo, kjer ni znal pota nikamor.

Vprašal je za pot do svojega brata Jakobka nekega gospoda, ki je šel mimo njega. Gospod mu reče:

«Dve gori od tukaj je tvoj brat.» Andrej se je precej tisti dan napolil čez dve gori do svojega brata Jakobka. Že je prišel do prve gore ves spehan. Šel je po poti in v bližnjem grmu je zagledal mlado kačo, ki je lazila po kamnih. On se je ustraši in stegne naprej, kača pa za njim in mu reče: «Nič se ne boj, jaz sem kraljevič, zaklet v kačo.» Andrej se začudi in ji reče: «Kako bi te lahko rešil?» Kača mu odgovori: «Pojdi po gladki cesti do grada. Tam boš našel šibico, s katero me boš dvakrat udaril in jaz bom postala človek. Potem ti dam v zahvalo tisti grad, ki ga boš videl pred sabo.» Andrej se je napolil proti gradu. Kmalu je prišel do tistega grada, kakor mu je velela kača. Našel je pred gradom šibico. Pobral jo je in v tistem hipu je prišla kača. Andrej jo je udaril in kača se je spre-

menila v človeka. Kraljevič mu je podaril tisti grad, ki mu ga je obljubil. Andrej pa ni ostal tam, ampak je šel iskat svojega brata. Čez nekaj dni je prišel v isto krčmo, kjer je bil njegov brat. Kmalu sta se brata spoznala in sta šla v grad. Med tem pa sta se zgubila v gozdu. Prišla sta do male hišice, kjer so stanovali palčki. Vprašala sta jih za pot iz gozda. Palčki so ju pogostili in jima pokazali pot iz gozda. Kmalu sta prišla Jakob in Andrej v svoj grad. Tam sta bivala dobro in srečno.

Čebren Danilo,
učenec V. razr. v Rojanu.

Otroci iz fižola.

Živel je nekoč čevljar, ki je imel skopo ženo. Pripeti se, da pride v njih hišo berač in poprosi ženo kaj malega, da si ogreje želodec. Berač se razhudi in vzklikne: «O, da bi se vsak fižol, ki ga kuhaš v loncu, spremenil v otroka.»

Jedva je berač prestopil prag čevljarjeve hiše, se loncu na ognjišču razpoči in iz nje se skobaca vse polno otrok — ni eden ni bil večji od fižola. Prestrašena žena vpije, tarna, a vse zaman. Na njeno vpitje priteče čevljar, ki si je močil grlo v gostilni. Ne more si misliti, da je to, kar vidi, resnica, in se tolče po glavi, češ: «pijan sem.» — Čevljar se kmalu potolaži, žena tudi, živeli so zopet kakor prej. Nekega dne zmanjka čevljarju žebličevo. Pošlje torej največjega od mnogobrojne kopice ponje.

Otrok s težavo naloži denar na ramo in gre z njim v trgovino. Tam kriči: «Hijo, dajte vinar žebličevo.» Krčmar gleda okrog, se obrača, išče, a ne vidi ničesar. Otrok pa začne nanovo vpiti: «Dajte mi vendar enkrat.» Krčmar ga vendar le ugleda in mu da žebliče. Težko si jih otrok naloži in sopiha domov. — Blizu gostilne je stal uprežen vol. Dečko sklene tedaj, da se bo peljal. Oprijemajoč se volovje dlake spleza volu v uho. Vol se prestraši in potrese z glavo. Kmalu pride voznik in požene vola rekoč: «Hijo hop!» — «Hijo hop!» ponovi glas. Voznik se začudi in zakriči: «Je lisec!» — «Je lisec!» ponovi glas. Voznik misleč, da ga oponaša kak otrok, se ozira

okoli, jezen je, a ne vidi nič: «Hijop!» zakliče tedaj, glas ponovi: «Hijop!» Tedaj je bilo vozniku zadosti. Mislil si je: V mojem volu je kaka stvar, peljem ga v mesnico, zaklal ga bom in videl, kaj ima. — Pelje torej vola v mesnico, kjer ga zakoljejo. Iskali so in iskali, brskali, a našli niso nič. Otrok iz fižola je medtem zbežal iz uhlja in nesel očetu žebliče.

Vojko V—č.

Kmet in vrag.

Živel je nekoč reven kmet, ki je znal silno močno pihati. Če mu je žena skuhalo prevroč močnik, se je razjezil in je tako pihal, da je bil ves močnik po mizi. Žena in otroci so preplašeni kričali, ker jim je razpihal vso južino. A njemu to še ni bilo dosti. Pihnil je še enkrat tako močno, da je zletela skleda po hiši ter se razletela.

Kadar je nesel popravljat lemež h kovaču, ni kovač nikdar gonil meha, ampak kmet je pihal s tako močjo v žerjavico, da bi bilo kmalu odneslo žerjavico, lemež in kovača.

Za tega kmeta je zvedel tudi vrag. Odpravi se iz pekla k njemu, da bi ga poizkusil, kdo bo bolj pihal. Ko vrag to kmetu naznani, je bil kmet zadovoljen, a samo pod tem pogojem, da se bosta šla skušat za plačilo. Vrag takoj zastavi možno zlata, kmet pa sebe in otroke. Gresta torej na skedenj, zamašita vse špranje in luknje ter se začeta pričkat, kdo bo prvi začel. Dolgo je trajalo. Nobeden ni hotel biti prvi. Končno vendar vrag odjenja in začne tako pihati, da je kmeta odnesel veter pod streho. Vrag ga vpraša, kaj dela pod streho, kmet pa se hitro odreže: «Tukaj mašim špranje, da te ne bo odneslo, ko bom začel jaz pihati.»

Vrag pomisli, se prestraši in zbeži v peklo. Premeten kmet pa vzame možno zlata in se zahvali Bogu, da ga je rešil s tako pametno mislijo iz zadrege.

Vitez Antonija,
učenka VII. razreda v Barkovljah.
Pravljica o hudobni mačehi.

Živel je ogljar s svojo ženo. Bil je jako ubožen. Imela sta dva otroka, Ivančka in Metko. Živeli so ob pičli hrani.

Zgodi se, da kar naenkrat ogljarjeva žena zbolí in umrje. Oče in oba otroka so zelo žalovali po dobri mami. Zakaj vedeli so, da je ne bo več nazaj. Šla je nad zvezdice. A tudi za ogljarja so prišli težki dnevi: ni mogel več sam opravljati dela doma in v gozdu. Zopet se je oženil, sedaj pa ni prišla k hiši dobra mamica, ampak hudobna mačeha, ki je imela tudi že hčerko.

Prve dni se je Ivančku in Metki dobrikala, a kmalu ju je začela črtiti. Dajala jima je slabo hrano in ovsen kruh. Njena hčerka

pa je dobivala najboljšo hrano in maslen kruh. Očrnila je Ivančka in Metko tudi pred očetom. Prej tako dobri oče ju je sedaj začel črtiti. Šlo je tako dalje, dokler ni Ivančka in Metko njih lastni oče nekega večera neusmiljeno pretepel ter pognal od hiše. Otroka sta zašla v gozd in tavalala po gozdu, dokler se ni naredila popolnoma noč. Legla sta pod košat hrast ter zaspala brez vsake večerje.

Opolnoči se nenadoma odvali velika skala v bližini hrasta. Skozi votlino je sedaj prišel kralj palčkov z vsem svojim spremstvom; šli so pod košati hrast. Tu so stopili v krog. Tedaj je začel kralj govoriti palčkom z zapovedujočim glasom: Bratci! Tukaj mirno spita ter sanjata sladki sen angelski dva nedolžna otroka, ki ju je hudobna mačeha očrnila pred očetom, ki ju je pognal od hiše. Pomačajmo jima! Odnesite ju na kraljevski grad in ju položite v posteljo, da se v miru odpočijeta. Hudobna mačeha pa naj umrje grozne smrti. Oče se bo do svoje smrti kesal, da je zapodil otroka od hiše. Hčerka pa se bo potepala po svetu zaničevana in prezirana od vseh.

Kakor je kralj pripovedoval, tako se je tudi zgodilo. Palčki so izvršili kraljevo povelje in odšli nazaj v svoj dom. Pojdimo sedaj na kraljevski grad.

Pomislite, kako je bil stari kralj, ki je ležal na smrtni postelje, vesel, ko so drugi dan pripeljali Ivančka in Metko pred njega, ki ni imel nobenega otroka. Takoj ju je blagoslovil in sprejel Ivančka za svojega sina, Metko pa za svojo hčer. Ivančka je določil za svojega naslednika.

Kmalu za tem je stari kralj umrl. Ko je Ivanček odrasel, je postal kralj. Njegova sestra pa se je poročila z bogatim grofom in z njim v miru živela do smrti. Čez nekoliko let se je oženil tudi Ivanček z lepo princezino ter z njo mirno vladal v sreči svojih otrok, ljubljen od svojih podložnikov do svoje smrti.

To pravljico mi je pripovedoval neki delavec na kresni večer, ob gorečem kresu, lanskega leta.

Flander Janko, Novaki.

Burja.

Burja je močan veter, piha od severovzhoda. Ta veter prevladuje posebno na Krasu in dela revnim Kraševcem veliko škodo. Odnáša nam zemljo in po rebrih in ravninah se prikazuje golo kamenje. Razpihuje nam megle, zato imamo mi Kraševci malo dežja. Izruje nam bore v gozdu in tudi večkrat nam vrže opeke raz strehe.

Drevesom pripogiba vrhe in večkrat jim jih tudi polomi. Odraščeni ljudje se zavijajo v gorke kože in otroci se grejejo pri gorki peči. Drevesno listje frči po zraku,

ustavi se v kakšnem zatišju v kupih. Ob deževnem vremenu nam burja obrača dežnike in odnaša klobuke raz glave popotnikom. Kadar je prav huda burja, na: prerača celo vozove s koši.

Brce Zora.

Pogovor v zimskem večeru.

Sinoči so mi pripovedovali o pisatelju J. Jurčiču in o begunstvu.

Josip Jurčič je bil rojen na Dolenjskem. Njegova rojstna vas se kliče Muljava. Jaz ne vem za ta kraj, a drugi naši vedo, ker so bili tam pri begunjih. Ata in mama vesta tudi za Jurčičevo hišo, ki ni gosposka, ampak preprosta kmečka hiša. Muljava je oddaljena od Ljubljane pet ur hoda.

Krasen razgled imaš od Ljubljane pa do Muljave. Skoro vse Jurčičeve knjige govore o tistih vaseh, ki jih naši domači dobro poznajo. Posebno rad opisuje Zatičino in zatiški samostan; prav tako je opisan v neki knjigi, kakor je v resnici. Tisti čas, ko smo bili pri begunjih, je bil v samostanu sam prevz. knez nadškof in sto menihov; večina teh menihov je prišla iz Go-

rice. Pravijo, da so lepo prepevali, ko so šli na izprehod proti Muljavi.

Jaz tega ne pomnim in ne vem, ker nisem bila tam pri begunjih, a pripovedujejo mi ata in mama in starejši sestri, ki se dobro spominjajo še na vse, kakor da bi bilo včeraj.

Lepa je zemlja dolenska in tudi ljudje so dobri in usmiljeni. Zahvaliti se jim moramo za vse, kar so nam dobrega storili. Izkazali so veliko usmiljenje do ubogih beguncev. Ni se nam godila krivica, a vendar si je naše srce vedno želelo nazaj v domači kraj...

Roza Pregelj,

učenka 5. razr., Lom kanalski.

Letošnja zima.

Letos je bila mrzla zima, veliki vetrovi so pihali, tako da so uboge ptičice zmrzovale, a snega ni bilo dosti. Velikokrat smo zamudili šolo, ker je bilo preveč mraza.

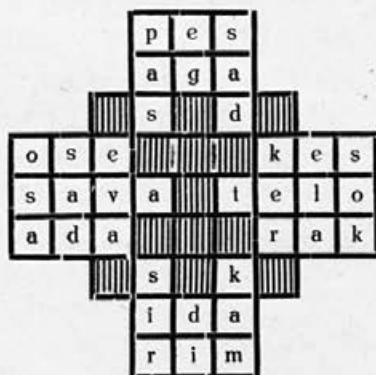
A sedaj smo včakali lepšega in toplega vremena, da lažje hodimo v šolo.

Posebno mi učenci komaj čakamo pomlad, da se bomo gredli na solncu in nabirali spomladanskih dišečih cvetic.

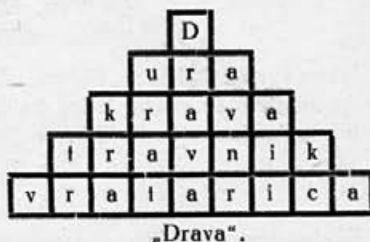
Spacapan Franc, Renče.

Rešitev ugank iz 5. štev. Novega roda :

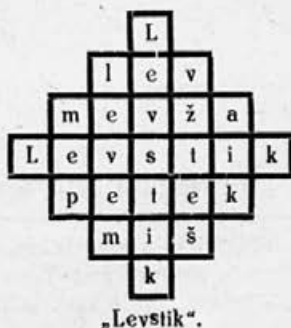
I. Križalka.

II. Piramida.

III. Demant.

IV. Posetnica.

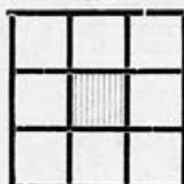
Občinski komisar

Vse so rešili :

Trst: Barič Štefi, Libera Babuder, Fani Kerkoč, Sosič Darinka in Kojanec Olga, Kravos Nada, Pertot Ema, Pertot Vera, Pertot Vlasta, Piščanc Zora, Samec Draga, Kerkoč Rudolf. — Ledine: Bogataj Ivana, Buh Milka, Pagon Alojzija, Likar Vincenc, Seljak Karol. — Sežana: Kontelj Lea, Merlak Angela, Milan Rebec. — Miren: Pahor Maks, Pahor Marija, Bon Ivica, Uršič Vida, Uršič Bojan, Nemeč Marija, Uršič Dragica, Klančič Bogomil, Vouk Franc, Lestan Ivan, Butkovič Vinko, Martinčič Karel, Kogoj Milan, Cingerle Alojzij. — Ozeljan: Fornazarič Katarina. — Idrija: Majnik Julka, Mrak Marija, Štrukelj Zlatka. — Deloma so rešili: Šuligoj Emilija, Mrak Lidija, Skamperle Sonja, Kerže Nada, Sedmak Sonja, Špan Danica, Slivar Ana, Spetič Ada, Boškin Svetka, Šantelj Alojzija, Žagar Marij in Marija, Keber France, Turk Danilo, Šuligoj Josip, Blažević Emil, Vatovec Danilo, Breznik Stanko, Švagelj Alojz, Spetič Maksimiljan, Mahne Karel, Jerič Marij, Turko Vladimir, Torjan Stanko, Daneu Viadimir, Štokelj Vincenc, Birska Stanislav, Tomažič Stanislav, Gerdevič France, Blažič Rudolf, Samec Josip, Pregarc Vladimir, Savron Ljudmil, Pertot Aleksij, Bratuš Anton, Čendak Marij, Abram Viktor in Ludvik Josip, Mihej Emil. — Sežana: Tavčar Vladimir, Metljak Maks, Kineze Nada, Lavrenčič Pavla, Čeh France. — Kobarid: Gruntar Zora, Volarič Anica, Makarovič Lora, Uršič Vida. Rojan: Milavec Dušan. — Ložice: Perfeta Perina. — Prosek: Cibic Viktor. — Novaki: Flander Janko in Marica.

I. Kvadrat.

Miranda Tomažič
Trst

Napolni ta kvadrat s sledečimi številkami: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Če šešteješ navzdol ali gor, na levo ali desno, dobiš povsod število 12.

UGANKE.

II. Istopisnica.

Ivan Grošelj, Idrija.

Teci — , — že žvižga.
O, gorje če — zakasniš.

III. Računska uganika.

Ivan Grošelj, Idrija.

Jakec vpraša Mihca: „Koliko učencev je v tvojem razredu?“ — Mihec odgovori: „Če bi nas bilo še enkrat toliko kolikor nas je in še polovica in četrtina in še ti zraven, nas bilo natančno sto. Koliko nas je?“

IV. Šaljivo vprašanje.

France Šonc — Opčine.

Kaplan ima v začetku, duhovnik na koncu, škof v sredi, kanonik v začetku in koncu. Kaj je to?

V. Rebus.

Fanika Mohorčič, Ledine.

R R

r 100ka + = či

R R

Rešitev je poslati do 5. aprila 1926. — Izžrebani rešilec bo nagrajen.

„NOVI ROD“ izhaja vsak šolski mesec in stane letno 10 L. — Poedina številka po 1 L. Uredništvo in uprava: Trst-Trieste, Via Udine št. 35, III. — Odgovorni urednik: Pahor Josip. — Izdaja „Zveza slov. učil. društev“ v Trstu. — Tiska Tiskarna „Edinosti“ v Trstu.